

Offer- og vidnepanelets anbefalinger om forholdene for ofre og vidner generelt

April 2023

Indledning

Som det fremgår af kommissoriet for Offer- og vidnepanelet, vil mødet med retssystemet for de fleste danskere være noget, der kun sker én gang i løbet af et liv, hvis nogensinde. Det er derfor vigtigt, at dette møde bliver så vellykket som muligt, så tilliden til retssystemet opretholdes. Retssystemet må ikke stå i vejen for, at ofre for kriminalitet kan komme videre i livet. Danskernes møde med retssystemet skal være en tryk og tillidsfuld oplevelse, og både ofre og vidner skal føle sig set, hørt og taget alvorligt.

Panelets arbejde har været opdelt i to faser. I den første fase undersøgte panelet mulighederne for at sikre bedre beskyttelse af ofre for og vidner til organiseret og banderelateret kriminalitet. Panelets overvejelser og anbefalinger om denne særlige gruppe af ofre og vidner blev afleveret til den daværende justitsminister den 16. maj 2022.

I anden fase, som denne afrapportering vedrører, har panelet beskæftiget sig med ofres og vidners forhold mere generelt.

Offer- og vidnepanelet har til behandling af denne del af kommissoriet afholdt syv møder i perioden fra april 2022 til april 2023, idet det dog bemærkes, at panelets arbejde har været sat i bero fra tidspunktet for udskrivelsen af Folketingsvalget i oktober 2022 frem til gennedsættelsen i februar 2023.

Ekspertpanelet har været sammensat af Justitsministeriet (formand) samt medlemmer, som er udpeget af Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Dommerforeningen, Offerrådgivningen, Danner, Red Barnet, Det Kriminalpræventive Råd, Advokatsamfundet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater og universiteterne. Justitsministeriet har sekretariatsbetjent panelet.

Dilemmaer

Panelet har fundet anledning til indledningsvist at anføre nogle overordnede betragtninger om de dilemmaer, der er trådt frem under panelets drøftelser i fase 2.

For det første bemærker panelet, at en del forurettede ikke anser sig selv som ofre og omfattet af betegnelsen ”offer”, hvilket kan have den konsekvens, at personer, der har været udsat for kriminalitet, helt undlader at opsøge de vejlednings- og støttilbud, som er rettet mod ofre.

Det er panelets vurdering, at der ikke findes et oplagt alternativ til offerbegrebet, og at det derfor er vigtigt, at myndighederne og de organisationer, som har med ofre

at gøre, i dialogen med personer, der har været udsat for kriminalitet, er opmærksomme herpå og bidrager til at udbrede viden om, at deres tilbud er målrettet alle, som har været udsat for forbrydelser.

For det andet bemærker panelet, at offerets status i en straffesag udgør et dilemma i sig selv, idet en del af ofrene opfatter sig som part og ikke blot ”vidne” i sagen, hvilket kan give anledning til skuffelser og uindfrie forventninger hos den forurettede. Denne diskrepans mellem den forurettedes forventninger og retlige status hænger efter panelets opfattelse bl.a. sammen med, at der i de senere år har været et betydeligt fokus på offerets situation under straffesagen, hvilket kan signalere en særlig status for offeret, selvom ofre for kriminalitet ikke er parter i en straffesag.

For det tredje bemærker panelet, at der i de senere år er taget en lang række initiativer, der skal forbedre forholdene for ofre i mødet med myndighederne. En del af disse initiativer blev aftalt i flerårsaftalen for politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023. Det drejer sig bl.a. om anvendelsen af traumeinformeret praksis, oprettelse af specialiserede teams i politikredsene og indførelse af mulighed for videoafhøring af personer, der anmelder at have været udsat for voldtægt. Initiativerne er taget med henblik på at sikre, at ofrene føler sig hørt og taget alvorligt og behandles så skånsomt, som omstændighederne ved en straffesag tillader det. Det er på den baggrund panelets vurdering, at det er vigtigt, at myndighederne løbende har fokus på at gøre brug af disse nye muligheder, og at de samtidig tænkes sammen med de mange tilbud til ofre og vidner, som allerede findes i dag.

Det er dog samtidig vigtigt at være opmærksom på, at ofre for kriminalitet ikke er en homogen gruppe, hvorfor ofre ikke nødvendigvis vil have gavn eller gøre brug af de samme tilbud. Dette afspejles også i Justitsministeriets notits af 10. marts 2023 om de foreløbige erfaringer med videoafhøring af forurettede i voldtægtssager, som er offentliggjort på Folketingets hjemmeside (Folketingets Retsudvalg 2022/23 – bilag 104 (Alm. del).

Endelig bemærker panelet, at lange sagsbehandlingstider hos politiet, anklagemyndigheden og domstolene udgør et væsentligt problem for tilliden til retssystemet og retsfølelsen og generelt gør det sværere for ofre at komme videre med deres liv, ligesom lange sagsbehandlingstider kan have betydning for ofres/vidners hukommelse.

Panelets overvejelser og anbefalinger

På baggrund af ovenstående finder panelet anledning til at fremsætte seks anbefalinger, der behandles nærmere nedenfor.

Boks 1

Panelets anbefalinger i fase 2

1. Justitsministeriet bør foretage en kortlægning af, hvordan opsamlingsbestemmelsen i retsplejelovens § 745 e, stk. 1, nr. 3, om videoafhøring af personer under 18 år anvendes på tværs af politikredsene

2. Myndighederne bør i fremtiden have fokus på, at der i indretningen af retsbygninger tages hensyn til, at sårbare vidner, herunder større børn og unge, skal afgive forklaring i retten
3. Advokatbranchen m.fl. bør iværksætte en undersøgelse af, hvilke barrierer der gør sig gældende for, at advokater vil påtage sig sager som bistandsadvokater, samt en vurdering af, om det kan gøres mere attraktivt at være bistandsadvokat
4. Advokatbranchen bør – evt. i samarbejde med anklagemyndigheden og bistandsadvokater – udarbejde en vejledning om bistandsadvokatens rolle og arbejde med henblik på at skabe større klarhed om bistandsadvokatens arbejdsopgaver og samtidig sikre ensartethed i støtten mv. til forurettede
5. Politiet og anklagemyndigheden bør udarbejde en digital indgang, f.eks. en QR-kode, som giver adgang til alt relevant vejledningsmateriale til ofre og vidner
6. Brancheforeninger mv. bør udarbejde vejledningsmateriale eller anden information, som er målrettet små virksomheder, enkeltmandsvirksomheder og foreninger som ofre for forbrydelser

Børn og unge som ofre for eller vidner til en forbrydelse

Børn (0-14-årige), der er ofre for eller vidne til en forbrydelse, er som følge af deres alder og dermed udvikling særligt sårbare, og det er derfor vigtigt, at de bliver behandlet så skånsomt som muligt, når de involveres i en straffesag. Det samme kan gøre sig gældende for unge (15-17-årige) alt efter deres individuelle udvikling og modenhed.

Der findes allerede i dag forskellige muligheder, der kan tages i brug for at mindske det ubehag, der kan gøre sig gældende hos børn og unge, når de eksempelvis skal afgive forklaring hos politiet eller i retten.

Retsplejelovens § 745 e, stk. 1, giver bl.a. mulighed for, at politiet kan beslutte, at barnet/den unge skal videoafhøres. Videoafhøring indebærer, at barnets eller den unges forklaring til politiet optages på video og forevises som bevis under hovedforhandlingen, så barnet/den unge som udgangspunkt ikke skal møde som vidne og afgive forklaring i retten under hovedforhandlingen, jf. § 872. Fremgangsmåden har til formål dels at sikre vidnebeviset så hurtigt som muligt, dels at skåne barnet eller den unge mest muligt.

Videoafhøring af børn og unge foretages af særligt uddannede politibetjente og i et børnevenligt indrettet rum, hvor der normalt ikke er andre til stede end barnet/den unge og den betjent, der foretager afhøringen. De øvrige deltagere i videoafhøringen, herunder forsvareren, kan følge afhøringen på en skærm i et andet rum (monitorrummet) og har mulighed for at stille spørgsmål gennem den politibetjent, der foretager afhøringen.

Derudover findes der forskellige andre tryghedsskabende tiltag, som kan tages i brug for at gøre afhøringssituationen i retten mere skånsom. I sager om voldtægt og visse andre grove seksualforbrydelser skal retten efter retsplejelovens § 29 a lukke dørene under den forurettedes forklaring, når den pågældende anmoder om det. Derudover kan retten i andre sager træffe afgørelse om dørlukning efter § 29, ligesom retten kan træffe afgørelse om hhv. referatforbud og navneforbud efter §§ 30 og 31. Desuden kan retten efter § 856 i visse tilfælde beslutte, at den tiltalte skal forlade retslokalet, mens den unge afhøres. Retten kan derudover efter anmodning

fra bl.a. anklagemyndigheden træffe afgørelse om disse spørgsmål forud for hovedforhandlingen, jf. § 845, stk. 1.

For så vidt angår børn og unge findes der desuden forskellige aktører, som hver især har en opgave i at hjælpe barnet/den unge igennem forløbet i en straffesag, herunder kontaktpersonen hos politiet, den kommunale sagsbehandler, personale fra børnehuset samt evt. videoafhøreren og bistandsadvokaten. Denne gruppe af aktører har brug for løbende videreuddannelse med henblik på at sikre, at børns og unges behov og rettigheder tilgodeses.

Nedenfor redegøres for panelets overvejelser og anbefalinger på tre områder rettet mod en større skånsomhed for børn og unge, der er ofre for eller vidner til en forbrydelse.

Videoafhøring af børn og unge

Panelet har drøftet, hvorvidt der er grundlag for at anbefale, at de nuværende muligheder for videoafhøring af børn og unge udvides.

Der gælder i dag forskellige aldersgrænser og betingelser for videoafhøring af børn og unge. Er barnet under 13 år, eller vedrører sagen en seksualforbrydelse, incest, stalking eller vold i hjemmet, og er barnet mellem 13-14 år, skal barnet som udgangspunkt videoafhøres.

Er der derimod tale om en ung i alderen 15-17 år, er udgangspunktet, at den unge skal afgive forklaring i retten, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, jf. opsamlingsbestemmelsen i retsplejelovens § 745 e, stk. 1, nr. 3, herunder et særligt beskyttelsesbehov, så som at forurettedes psykiske tilstand bevirker, at der bør foretages en videoafhøring, jf. f.eks. Østre Landsrets dom af 27. oktober 2011 (trykt i UfR 2012.437 Ø). Aldersgrænsen på 15 år skal bl.a. ses i lyset af den kriminelle lavalder.

Hvorvidt brugen af videoafhøring bør udvides, må efter panelets vurdering bero på en afvejning af hensynet til princippet om bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar over for hensynet til at beskytte barnet/den unge og hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet/den unge.

På den ene side må der lægges stor vægt på, at børn og unge, der formodes at have været udsat for eller overværet en alvorlig forbrydelse, behandles så skånsomt af retssystemet som muligt, og at der ikke lægges unødige hindringer i vejen for, at barnet/den unge kan komme sig over hændelsen og modtage den fornødne psykologiske behandling mv. Derudover må det også tillægges vægt, at videoafhøring, der foretages af en særligt uddannet videoafhører i børne- og ungevenlige omgivelser hurtigt efter politianmeldelsen, ifølge Strafferetsplejeudvalget i visse tilfælde kan være bedre egnet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet/den unge end ved afhøring i retten under hovedforhandlingen, jf. udvalgets betænkning nr. 1554/2015 om børn og unge i straffesager, s. 132.

På den anden side udgør videoafhøring en fravigelse af det grundlæggende princip i dansk strafferetspleje om bevisumiddelbarhed, som skal sikre retten det bedst mulige grundlag for at bedømme vidneforklaringerne og dermed at træffe en korrekt afgørelse. Videoafhøring giver endvidere ikke forsvareren de samme muligheder for afhøring af et vidne som ved afhøring under hovedforhandlingen, hvilket kan forringe tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar. Derudover må også ressource-mæssige hensyn spille en rolle, idet en udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde alt andet lige vil forøge ressourceforbruget for straffesagens aktører.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at videoafhøring ikke nødvendigvis er en entydigt positiv foranstaltning for en forurettet i en straffesag. Justitsministeriet er i forlængelse af et spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg blevet bekendt med, at videoafhøringsordningen i voldtægtssager med forurettede på 15 år og derover kun anvendes i begrænset omfang i praksis, hvilket bl.a. kan skyldes, at nogle bistandsadvokater fraråder forurettede at blive videoafhørt. Justitsministeriet har på den baggrund udarbejdet en notits om de foreløbige erfaringer med videoafhøring i disse sager, hvoraf det bl.a. fremgår, at ministeriet vil igangsætte en evaluering af ordningen ved udgangen af 2023, når ordningen har været i kraft i 2 år.

Panelet finder samlet set på nuværende tidspunkt ikke anledning til at anbefale, at der ændres på de nuværende aldersgrænser eller betingelser for at foretage videoafhøring af børn og unge. Panelet bemærker dog, at det er af stor betydning for barnet/den unge, at myndighederne løbende har fokus på at foretage en konkret vurdering af, om der er grundlag for efter opsamlingsbestemmelsen i retsplejelovens § 745 e, stk. 1, nr. 3, at videoafhøre børn/unge. Det er på den baggrund panelets *anbefaling*, at Justitsministeriet foretager en kortlægning af, hvordan opsamlingsbestemmelsen anvendes på tværs af politikredsene med henblik på at vurdere, om der er behov for ændringer.

Desuden bør anklagemyndigheden i de situationer, hvor der ikke er grundlag for at foretage en videoafhøring af den unge, være opmærksom på at få klarlagt forsvarerens holdning til brugen af tryghedsskabende tiltag, såsom dørlukning mv., forud for hovedforhandlingen, så barnet eller den unge skånes mest muligt.

De fysiske rammer hos politiet og domstolene

Panelet har også drøftet, om de fysiske rammer, som barnet eller den unge mødes af hos politiet og domstolene, skaber tryghed hos barnet/den unge, så barnet/den unge har de bedst mulige rammer for at kunne fortælle og gengive det, som barnet/den unge har oplevet eller overværet.

Hvis barnet skal videoafhøres hos politiet, gennemføres afhøringen i et særligt indrettet afhøringslokale i et af de regionale børnehuse. Formålene med børnehuse er at sikre, at relevante myndigheder i sager vedrørende bl.a. børn og unge, der har været udsat for overgreb, yder en kvalificeret, koordineret og tværfaglig indsats i et børnevenligt miljø, så indsatsen bliver så skånsom for barnet som muligt. For så vidt angår afhøring i retterne er de fleste retssale i dag bygget op således, at vidnet sidder i midten med anklageren på den ene side, forsvareren på den anden side og en dommer på et lettere forhøjet podium foran sig. Denne indretningsform er med

til at understrege sagens alvor og bringe vidnet i centrum for rettens opmærksomhed, men er ifølge en rapport fra Børnerådet fra september 2014 ("Retten er ikke et sted for børn: Børn som vidner i sager om seksuelle overgreb", s. 9) ikke velegnet i forhold til at skabe en tryk ramme for børn og unge i sager om seksuelle overgreb.

Som panelet bemærkede i den første afrapportering, vil nogle tryghedsskabende initiativer kunne være vanskelige at implementere i praksis. Det gør sig navnlig gældende i relation til initiativer, der forudsætter eller nødvendiggør en bestemt indretning af de fysiske rammer hos f.eks. domstolene. Det er på den baggrund panelets *anbefaling*, at myndighederne i fremtiden har fokus på, at der i indretningen af retsbygninger så vidt muligt tages hensyn til, at også større børn og unge – som ikke videoafhøres af politiet i et af børnehusene – skal kunne finde en vis tryghed i retten, når de møder som vidner i en straffesag, herunder ved inddragelse af eksisterende viden på området.

Muligheden for at føre tiltalte ud af retslokalet, mens barnet/den unge afgiver forklaring

I forlængelse af den fysiske indretning af retsbygningerne har panelet overvejet, om retsplejelovens § 856 om bl.a. muligheden for at føre tiltalte ud af retslokalet, mens et vidne afgiver forklaring, bør ændres. Panelet har navnlig drøftet, om der er grundlag for at anbefale, at det fremover skal være udgangspunktet, at den tiltalte forlader retslokalet, når et barn eller en ung under 18 år skal afgive forklaring som vidne.

Efter retsplejelovens § 856, stk. 1, kan retten bestemme, at den tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås. Formålet med bestemmelsen er at sikre, at en forurettet, der f.eks. er bange for repressalier fra den tiltalte, får mulighed for at afgive en umiddelbar og sandfærdig forklaring, uden at den tiltalte er til stede.

Panelet bemærker i den forbindelse, at det er afgørende for tiltaltes mulighed for at kunne varetage sit forsvar, at den tiltalte som det klare udgangspunkt har mulighed for at overvære den forurettedes eller et vidnets forklaring og – gennem sin forsvarer – stille spørgsmål til vidnet, og at det modsat må bero på en konkret vurdering, om der er risiko for, at en sandfærdig forklaring ikke vil kunne opnås. Samtidig bemærker panelet, at der findes flere alternativer til, at den tiltalte forlader retslokalet, herunder muligheden for dørlukning efter retsplejelovens § 29, hvorefter retten kan bestemme, at de personer, der ikke har med sagen at gøre, ikke længere har ret til at være i retslokalet. I forlængelse heraf bemærker panelet, at det er vigtigt, at anklagemyndigheden er opmærksom på at få klarlagt forsvarerens holdning til brugen af tryghedsskabende tiltag forud for hovedforhandlingen.

Støtte og vejledning af offeret før, under og efter hovedforhandlingen

Det har stor betydning for offeret, at der er en person, der kan støtte den pågældende og samtidig hjælpe med at kæde de oplysninger sammen, som offeret modtager fra de forskellige aktører, der er involveret i en straffesag. Denne opgave varetages i et samspil mellem kontaktpersonen hos politiet, bistandsadvokaten og evt. en offerrådgiver, der alle bidrager til, at mødet med retssystemet bliver så vellykket og skånsomt for offeret som muligt.

Det er panelets vurdering, at samarbejdet mellem aktørerne generelt fungerer godt i praksis, men at det kan være svært for det enkelte offer at danne sig et overblik over, hvilken aktør der kan bistå offeret i konkrete situationer, f.eks. hvem der yder bistand under afhøringen i retten, eller hvem der kan besvare spørgsmål af mere praktisk karakter.

Panelet har på den baggrund fundet anledning til at udarbejde en beskrivelse af rollefordelingen mellem kontaktpersoner, bistandsadvokat og offerrådgivningen, der klarlægger de forskellige aktørers ansvarsområder. Beskrivelsen har til formål at skabe et overblik over de forskellige aktørers arbejdsopgaver i de forskellige dele af straffesagen. Beskrivelsen er vedlagt som bilag til afrapporteringen.

Derudover har panelet noteret sig, at det generelt kan være vanskeligt for politikredsene at finde advokater, som vil påtage sig rollen som bistandsadvokat i en konkret sag.

Ofre for voldtægt eller en lignende alvorlig seksualforbrydelse får beskikket en bistandsadvokat, medmindre de ikke ønsker det. Ofre, der har været udsat for anden personlig farlig kriminalitet, f.eks. vold eller røveri, skal – på baggrund af vejledning herom fra politiet – anmode om at få beskikket en bistandsadvokat, hvis de ønsker én.

Det er retten, som afgør, om betingelserne for at få en bistandsadvokat er opfyldt. Såfremt forurettede ikke har fremsat ønske om en bestemt advokat, er det retten, der beslutter, hvilken advokat der skal beskikkes ud fra de lister over beneficerede advokater, som de enkelte retter fører.

Det er panelets opfattelse, at der kan være en række udfordringer med at finde advokater, der vil påtage sig hvervet som bistandsadvokat i konkrete sager. Det er på den baggrund panelets *anbefaling*, at der bør iværksættes en undersøgelse af, hvilke barrierer der gør sig gældende for, at advokater vil påtage sig sager som bistandsadvokater, samt en vurdering af, om det kan gøres mere attraktivt at være bistandsadvokat. En sådan undersøgelse bør efter panelets vurdering foretages af repræsentanter fra Advokatsamfundet, politiet, anklagemyndigheden, Domstolsstyrelsen og landsretterne.

Derudover er det panelets *anbefaling*, at Advokatsamfundet i samarbejde med bistandsadvokaterne udarbejder en vejledning til bistandsadvokaterne om bistandsadvokatens rolle og arbejde med henblik på at skabe større klarhed om bistandsadvokatens arbejdsopgaver og samtidig sikre ensartethed i rådgivningen og støtten til forurettede. En sådan vejledning kan med fordel tage udgangspunkt i det bilag om rollefordelingen mellem bistandsadvokater, kontaktpersoner og offerrådgivningen, som er vedlagt som bilag til afrapporteringen.

Vejledningsmateriale

Som det fremgår af panelets første afrapportering, er ofre og vidner mere end nogensinde før blevet bevidste om og opmærksomme på, hvilke muligheder for hjælp, støtte og vejledning der er tilgængelige. Samtidig giver denne øgede adgang til viden

i nogle tilfælde anledning til skuffelser og uindfrie forventninger til, hvilke muligheder det enkelte offer og vidne har. Panelet bemærker i den forbindelse, at det er positivt, at der eksisterer en del oplysninger om det at være forurettet eller vidne i en straffesag, men at det er vigtigt, at denne oplysningstilgang er målrettet specifikke grupper af ofre og vidner for at imødegå risikoen for forvirring og fejlagtige opfattelser.

I forlængelse heraf fandt panelet i sin første afrapportering anledning til at anbefale, at der bør udarbejdes mere målrettet materiale til bestemte grupper af ofre og vidner, således at disse får et mere klart og realistisk billede af den vejledning og støtte og de tilbud, som er tilgængelige i det konkrete tilfælde. Det blev dog samtidig bemærket, at panelet ville se nærmere på spørgsmålet om målrettet vejledning under panelets arbejde i fase 2.

Som opfølgning på denne anbefaling har panelet gennemgået eksempler på det materiale, som udleveres til ofre i forbindelse med deres første møde med politiet, ligesom panelet har foretaget en gennemgang af politiets og anklagemyndighedens onlinemateriale, herunder såkaldte landing pages med tilhørende undersider.

Efter en gennemgang af det materiale, der er blevet udarbejdet i de senere år, er det panelets vurdering, at vejledningsmaterialet generelt er lettilgængeligt og overskueligt, men at myndighederne – i lyset af den digitale udvikling og den stigende brug af smartphones – også bør overveje at indsætte en digital indgang til politiets og anklagemyndighedens onlinemateriale i det eksisterende informationsmateriale. En sådan digital indgang vil kunne udgøre et bindeled mellem det fysiske og digitale informationsmateriale og samtidig gøre det lettere for ofre at finde frem til og genfinde de oplysninger, som offeret har brug for, ligesom kontaktpersonen hos politiet, bistandsadvokaten eller offerrådgiveren vil kunne henvise til det relevante materiale, som den digitale indgang giver adgang til.

I forlængelse heraf bemærker panelet, at en digital indgang til det tilgængelige onlinemateriale, f.eks. i form af en QR-kode, også vil kunne være relevant i situationer, hvor offeret er eller har været udsat for bl.a. vold i hjemmet eller er underlagt negativ social kontrol, da den vil kunne give offeret adgang til onlinematerialet via en browser, hvor dele af browserhistorikken løbende kan fjernes.

Det er på den baggrund panelets *anbefaling*, at myndighederne bør udarbejde en digital indgang, f.eks. en QR-kode, som giver adgang til alt relevant vejledningsmateriale til ofre.

Mere målrettet vejledning til juridiske personer

I nogle tilfælde er ofre i straffesager juridiske personer. I praksis må det antages at være oftest forekommende, at juridiske personer er ofre for økonomisk kriminalitet, eksempelvis tyveri (straffelovens § 276), underslæb (§ 278), bedrageri (§ 279), mandatsvig (§ 280) og skyldnersvig (§ 283). Ved disse forbrydelser vil den juridiske person i nogle tilfælde samtidig kunne være offer for dokumentfalsk (§§ 171 og 172).

Hertil kommer cyberkriminalitet, der kan foreligge i form af hærværk og andre digitale angreb (straffelovens § 291), samt tilfælde, hvor gerningspersonen søger at

opnå et økonomisk udbytte, såsom ransomware (§ 263, stk. 1, § 281, nr. 1, § 291 og § 293, stk. 2), databedrageri (§ 279 a), og industrispionage (§ 299 a).

Det er ikke altid uproblematisk for juridiske personer at anmelde forbrydelser til politiet. Når den juridiske person har været udsat for en forbrydelse og anmelder den til politiet, risikerer den juridiske person således at udsætte sig selv for kritik af driften eller ledelsen af virksomheden. Der kan eksempelvis forekomme kritik af, at virksomheden ikke har sørget for at være tilstrækkeligt beskyttet mod det hackerangreb, som har ramt den, at virksomheden har valgt at føre virksomhed på markeder, hvor kriminalitet er mere forekommende, eller at virksomheden selv er indgået i et samarbejde med den forretningspartner, som efterfølgende har udsat virksomheden for kriminalitet, eller ikke har opdaget langvarigt underslæb foretaget af en ansat. Dette kan betyde, at juridiske personer er tilbageholdende med at anmelde kriminalitet på grund af risikoen for at skade deres omdømme, særligt hvis virksomheden har en tæt relation til gerningspersonen. Panelet bemærker i den forbindelse, at de ovenfor nævnte forhold kan medføre, at der eksisterer et mørketal på området.

I forlængelse heraf bemærker panelet, at der ofte er stor forskel på, hvor meget vejledning eller bistand en juridisk person har til rådighed som offer for kriminalitet. Små virksomheder, enkeltmandsvirksomheder og foreninger vil således ikke nødvendigvis have økonomi til at søge advokatbistand og vil heller ikke nødvendigvis være medlemmer af en brancheorganisation, som kan bistå dem med juridisk rådgivning.

Panelet *anbefaler* på den baggrund, at relevante brancheorganisationer m.fl. – evt. under inddragelse af politiet og anklagemyndigheden – udarbejder vejledningsmateriale eller anden information, som er målrettet små virksomheder, enkeltmandsvirksomheder og foreninger som ofre for forbrydelser. Panelet bemærker, at vejledningsmaterialet med fordel vil kunne indeholde en beskrivelse af et typisk sagsforløb for en anmeldelse til politiet samt en beskrivelse af, hvad den juridiske person med fordel selv kan foretage sig forud for og i forbindelse med en anmeldelse.

Endelig bemærker panelet, at lang sagsbehandlingstid også er problematisk for juridiske personer, særligt i tilfælde, hvor der er formueretlige krav eller tvister, hvis behandling ikke kan afsluttes, før der foreligger en strafferetlig afgørelse, hvilket eksempelvis vil kunne være tilfældet i sager om bedrageri og underslæb.

Omgørelsesfristen

Justitsministeren har i starten af marts 2023 bedt panelet om at overveje fordele og ulemper ved en forlængelse af den nuværende frist i retsplejelovens § 724, stk. 2, på 2 måneder.

Panelet har den på den baggrund drøftet fordele og ulemper ved en forlængelse af omgørelsesfristen.

Det følger af retsplejelovens § 724, stk. 2, at hvis der er truffet afgørelse om påtaleopgivelse eller tiltalefrafald, kan strafforfølgning mod den, der har været sigtet, kun fortsættes efter den overordnede anklagemyndigheds bestemmelse, hvis afgørelsen er meddelt den pågældende med Digital Post eller med anbefalet brev inden

2 måneder fra afgørelsens dato, medmindre sigtedes forhold har hindret rettidig meddelelse, eller betingelserne for genoptagelse efter retsplejelovens § 975 er tilstede.

Fristen på to måneder i retsplejelovens § 724, stk. 2, har eksisteret siden retsplejelovens vedtagelse i 1916 og er ikke siden blevet ændret. Fristen eksisterer, fordi alle, der er involveret i en straffesag, har krav på, at sagen på et tidspunkt er endeligt afsluttet.

For en forlængelse af fristen taler navnlig, at en længere frist vil give myndighederne længere tid til at genoptage sagen eller efterforskningen.

Derudover kan det anføres, at en forlængelse af fristen fra to til f.eks. tre måneder ikke vil have den helt store betydning for den sigtede set i lyset af straffesagens samlede længde fra anmeldelse til afgørelse af en evt. klage eller udløb af klagefristen.

Imod en forlængelse af fristen taler navnlig hensynet til den sigtede. Det er en belastning at være sigtet for et strafbart forhold, og derfor skal den sigtede også inden for rimelig tid, efter at anklagemyndigheden har vurderet, at der ikke skal rejses tiltale i sagen, kunne indrette sig på, at sagen er endeligt afsluttet.

Det bemærkes, at der er forekommet sager, hvor en påklaget afgørelse ikke har kunnet omgøres, bl.a. fordi anklagemyndigheden på grund af menneskelige fejl ikke har underrettet den sigtede i tide om omgørelsen. I den forbindelse lægger panelet vægt på, at anklagemyndigheden har tilkendegivet, at en forlængelse af fristen for omgørelse ikke antages at ville have haft betydning for muligheden for at overholde fristen i de pågældende sager. Desuden kan det anføres, at en forlængelse af fristen ikke vil fjerne risikoen for, at der kan begås menneskelige fejl.

Afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager

I 2014 afgav Strafferetsplejeudvalget en betænkning om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager (betænkning nr. 1549/2014).

I betænkningen anførte Strafferetsplejeudvalget en række hensyn, der taler henholdsvis for og imod at indføre en adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed at overvære tiltaltens forklaring og resten af hovedforhandlingen.

For en sådan ordning taler ifølge udvalget, at nogle forurettede kan føle behov for at indtage en mere central rolle under hovedforhandlingen. Ordningen vil kunne bidrage til at bringe forurettedes version af sagen mere i centrum og give forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt. Det bemærkes dog af udvalget, at dette vil kunne forøge presset på nogle forurettede, selvom der vil være tale om et tilbud, som forurettede vil kunne undlade at gøre brug af.

Imod en sådan ordning taler ifølge udvalget, at ordningen for nogle forurettede vil kunne forstærke ubehaget ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en

yderligere belastning, bl.a. fordi afhøringen vil kunne blive mere detaljeret og længerevarende end ellers, ligesom forsvarerens afhøring af offeret vil kunne blive mere offensiv, da den tiltaltes version af sagen endnu ikke har været fremme ved retsmødet. Endvidere vil forurettede skulle blive på stedet, indtil afhøringen af den tiltalte er afsluttet, da det vil kunne være nødvendigt at stille supplerende spørgsmål til forurettede ved en genafhøring. Det bemærkes af udvalget, at dette ikke entydigt taler imod ordningen, da nogle forurettede vil opleve det som en mulighed for at korrigere oplysninger i tiltaltes forklaring, som de er uenige i. Desuden vil ordningen ifølge udvalget kunne medføre yderligere ressourceforbrug for anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen og medføre udsættelser og længere berammelsestider.

Panelet finder, at ulemperne for forurettede ved muligheden for at afgive forklaring under hovedforhandlingen før den tiltalte i væsentlig grad overstiger fordelene, hvorfor panelet ikke finder anledning til at anbefale en ordning som skitseret i Strafferetsplejeudvalgets betænkning. Panelet bemærker i den forbindelse, at retten allerede i dag – som led i den almindelige retsledelse – kan bestemme, at den forurettede skal afgive forklaring først, jf. retsplejelovens § 863, stk. 1, 2. pkt.

Anonymitet

Når en person foretager en politianmeldelse, skal den pågældende opgive navn, adresse og CPR-nr. Anmelderen har således ikke krav på at være anonym, da den person, som anmeldelsen er rettet imod, har krav på at vide, hvem der har anmeldt personen.

Der er dog mulighed for at tippe politiet anonymt samt ringe op og anmelde noget uden at opgive sit navn. Derudover er der mulighed for i medfør af CPR-loven at anmode om eller blive tildelt navne- og adressebeskyttelse, ligesom et offer eller vidne også kan blive tildelt ”fuld anonymitet” i politiets sagsstyringssystem (POL-SAS).

Det er normalt heller ikke muligt at være anonym, når man bliver afhørt i retten, men i visse særlige tilfælde, hvor den tiltalte ikke kender offeret eller vidnet i forvejen, kan retten på forskellig vis beskytte vedkommendes identitet.

Retten kan bl.a. beslutte, at den tiltalte ikke må være til stede i retslokalet, mens vidnet afgiver forklaring, eller at den tiltalte ikke må få oplyst offerets eller vidnets navn og adresse, jf. retsplejelovens § 856, stk. 1 og 2. Derudover kan retten efter retsplejelovens § 29 træffe afgørelse om dørlukning, ligesom retten efter §§ 30 og 31 kan træffe afgørelse om henholdsvis referatforbud og navneforbud. Endvidere kan retten efter § 28 b, stk. 3, nægte adgang til et offentligt retsmøde for bestemte personer eller grupper af personer, hvis det skønnes nødvendigt for at opnå en sandfærdig forklaring.

Disse muligheder for at sikre offerets eller vidnets identitet beror på en afvejning af hensynet til offeret eller vidnet og hensynet til den tiltalte, herunder den tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.

Efter en gennemgang af de nuværende muligheder for navne- og adressebeskyttelse, anonymitet mv. er det panelets vurdering, at der ikke er grundlag for at anbefale yderligere beskyttelse af ofres eller vidners identitet, end hvad panelet foreslog i afrapporteringen i fase 1.

Panelet finder dog anledning til at bemærke, at der for forbrydelser, der er kendetegnet ved vedvarende kontakt eller gentagne henvendelser, f.eks. psykisk vold og stalking, også bør være særlig opmærksomhed på anvendelse af de eksisterende muligheder for anonymitet for de støtte- eller fagpersoner, som hjælper offeret med henblik på at undgå, at gerningspersonen kan finde frem til offerets nye eller midlertidige bopæl mv.

Det bemærkes endelig, at det er vigtigt at fastholde princippet om, at den tiltalte som altovervejende hovedregel bør vide, hvem der afgiver forklaring mod vedkommende, og have adgang til at overvære afhøring af vidner, og at dette princip kun bør fraviges i helt særlige tilfælde, hvor væsentlige hensyn til offeret eller vidnet gør det påkrævet.